

[PÄIVÄMÄÄRÄ]

PÄÄTÖSTEN VAIKUTUSTEN ENNAKKOARVIOINTI

TOIMINTAOHJE

KEMIJÄRVEN KAUPUNKI

Päätösten vaikutusten ennakoarvioinnilla (EVA) arvioidaan ennalta valmisteltavan päätöksen vaikutuksia eri näkökulmista. Päätösesitysten läpinäkyvyys ja avoimuus edellyttävät vaihtoehtoisia päätösesityksiä vaikutusarvioineen. Kun päätöksentekijöille esitellään laajasti, millaisia vaikutuksia heidän tekemillään päätöksillä on, valmistelun läpinäkyvyys lisääntyy ja luottamushenkilöt ottavat vastuuta päätöksenteon vaikutuksista.

Ennakoarviointi tulee kytkeä osaksi kunnan talouden ja toiminnan suunnittelun ja toteutuksen arviointiin. On tärkeää, että päätöksiä tehtäessä voidaan punnita useita vaihtoehtoisia ratkaisuja, joista päättäjät voivat valita kuntalaisten näkökulmasta parhaan. Tavoitteena on, että päätöksentekijät ja kuntalaiset voivat halutessaan tutustua asian taustoihin ja perusteluihin nykyistä paremmin.

Vaikutusten ennakoarviointi on kuntien lakisääteinen tehtävä. Esimerkiksi ympäristövaikutusten sekä asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen kohdistuvien päätösten arviointi ovat kunnille lakisääteisiä.

- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä velvoittaa kunnan 6§ ja hyvinvointialueen 7§ ottamaan päätöksenteossaan huomioon päätöstensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin
- Terveydenhuoltolaki (11§) velvoittaa arvioimaan ennalta päätösten vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin
- Tasa-arvolaki (4§) velvoittaa arvioimaan ennalta päätösten sukupuolivaikutuksia
- YK:n lasten oikeuksien sopimus (3 artikla) edellyttää, että lapsia koskevissa päätöksissä harkitaan ensisijaisesti lapsen etua

Päätöksiä valmisteltaessa ja tehtäessä tulee ottaa huomioon, miten ne vaikuttavat kuntalaisiin, ympäristöön, organisaatioon ja henkilöstöön sekä talouteen.

- **Kuntalaisvaikutuksilla** eli ihmisiin kohdistuvilla vaikutuksilla tarkoitetaan päätösesityksen vaikutuksia, jotka voivat kohdistua yhtäältä kunnan palveluja käyttäviin henkilöihin ja toisaalta henkilöihin, jotka asuvat kunnassa mutta eivät käytä palveluja (potentiaaliset asiakkaat). Ihmisiin kohdistuvissa vaikutuksissa tarkastellaan hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä sekä niiden jakaantumista.
- **Ympäristövaikutukset** kohdistuvat ihmisten elinoloihin, terveyteen ja viihtyvyyteen, maaperään, luonnon monimuotoisuuteen, ilmastoon, maisemaan, kaupunkikuvaan tai kulttuuriperintöön.
- **Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset** kohdistuvat eri organisaatioiden välisiin suhteisiin, organisaation tehtäviin tai menettelytapoihin, luottamuselinten toimintaan, henkilöstöön tai hallintoon.
- **Taloudelliset vaikutukset** kohdistuvat kunnan tuloihin tai menoihin joko niitä lisäämällä tai vähentämällä. Taloudellisiin vaikutuksiin kuuluvat myös yritysvaikutukset, eli se miten kunta mahdollistaa alueellaan yritystoimintaa.

Päätösesityksissä esitetään vaihtoehtoja, ja valmistelijan esityksen rinnalle nostetaan ainakin nollavaihtoehto (= kuvaus siitä, mitä tapahtuu, jos asialle ei tehdä mitään).

Vaikutusten arviointi prosessina:

Ennakoarvioinnin toteuttaminen

1) Esittelijä/valmistelija päättää ennakoarvioinnin tarpeellisuudesta.

Tee ennakoarviointi, kun

- päätöksellä on välittömiä ja/tai pitkän aikavälin vaikutuksia eri-ikäisten kuntalaisten hyvinvointiin, elinoloihin ja terveyteen tai asukasryhmien tai alueiden välisiin hyvinvointieroihin
- päätöksellä on merkittäviä vaikutuksia lapsiin, nuoriin tai perheisiin
- päätöksellä on merkittäviä vaikutuksia tietyille asukasryhmälle tai alueelle (esim. vieraskieliset, vammaiset, vähävaraiset lapsiperheet, seksuaali- tai sukupuolivähemmistöt)
- asialla on merkittäviä sukupuolivaikutuksia
- päätökseen liittyy merkittäviä ristiriitoja
- päätös on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä.
- kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai kyseessä on uusi palveluiden järjestämistapa. päätöksellä on laajakantoisia, välittömiä ja/tai pitkän aikavälin suoria vaikutuksia tai merkittäviä epäsuoria vaikutuksia yritystoimintaan (esim. palvelurakenteeseen, alueen vetovoimaisuuteen, yksittäisiin yrityksiin ja/tai yritysilmapiiriin).
- päätöksellä on merkittäviä vaikutuksia henkilöstöön tai johtamiseen

Ennakoarviointia ei tarvitse tehdä oikaisuvaatimuksissa, yksilöä koskeissa päätöksissä, viran- tai toimenhaltijoiden nimeämisisä eikä tiedoksi saatettavissa asioissa.

- 2) Mikäli päätös on kokoluokaltaan tai vaikuttavuudeltaan erityisen merkittävä, kokoa työryhmä tekemään vaikutusten ennakoarviointia monipuolisten näkökulmien varmistamiseksi.
- 3) Tee vaikutusten ennakoarviointi vähintään kahdesta vaihtoehdosta, joista toinen on nykytila ja toinen on vaihtoehtoinen ratkaisumalli.
- 4) Arvioi vaikutuksia eri näkökulmista: ihminen, ympäristö, organisaatio ja henkilöstö, elinvoima ja talous. Kerää tietoa eri lähteistä (indikaattorit, tilastot, kyselyt, tutkimukset). Voit pyytää vaikutusten arviointiin lausuntoja moniammatillisesti asiantuntijoilta, luottamushenkilö- ja vaikuttajatoimielimiltä sekä kuntalais- ja/tai kokemusasiantuntijoilta.
- 5) Arvioi ja tunnista saadun palautteen/kerätyn tiedon pohjalta eri vaihtoehtoja ja vaikutuksia sekä kirjaa tulos valmistelutekstiin ottamalla kantaa eri vaihtoehtoihin. Tarkastele vaihtoehtoja sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.
- 6) Laadi esitys, jossa tiivistät arvioinnin aikana tekemäsi huomiot vaikutuksista yhteenvedoksi esitykseen. Perustele esityksesi ennakoarvioinnin keskeisillä huomioilla. Päätösesityksessä esitetään parhaana pidetty ratkaisu. Vaikutusten arvioinnin yhteenvedo voidaan liittää päätösesityksen liitteeksi tai kirjoittaa osaksi valmistelua erityisesti silloin, kun kyse on suppeasta ennakkovaikutusten arvioinnista.
- 7) Toteutuneiden vaikutusten seuranta

Kun päätös on tehty ja pantu täytäntöön, päätetään miten ja millä aikataululla vaikutuksia seurataan, mikäli seuranta on päätöksen laajat vaikutukset huomioiden välttämätöntä. Seurannassa tarkastellaan, kuinka ennakoitujen vaikutukset ovat toteutuneet ja mitä muita vaikutuksia päätöksestä on aiheutunut.

Seurannassa huomioitavaa.:

 - Mitä seurataan? Esim. muutokset palvelutasossa, väestörakenteessa, osallistumisessa yhteisön toimintaan, syrjäytymisessä.
 - Kuinka usein seurataan? Esim. kerran, vuosittain, jatkuvasti.
 - Kenen vastuulla seuranta on? Kuka seurannan toteuttaa ja kuka sitä valvoo?

Ennakoarviointitaulukot

Kuntalaisvaikutukset eli ihmisiin kohdistuvat vaikutukset,

jotka kohdistuvat kunnassa asuviin henkilöihin, jotka käyttävät tai eivät käytä tarkasteltavaa palvelua tai muihin kunnan palveluja käyttäviin henkilöihin.

Muutoksen kohde	On vaikutuksia	Ei ole vaikutuksia	Selvitettävä
Terveys ja hyvinvointi			
Yhdenvertaisuus kuten sukupuolten ja kieliryhmien välinen tasa-arvo			
Työllisyys ja työelämä			
Tietoyhteiskuntataidot			
Turvallisuus ml. tietoturva			
Palvelujen ja sosiaaliturvan taso, kattavuus ja saatavuus myös kunnan eri alueilla ja kielillä			
Jokin muu, mikä			

Ympäristövaikutukset

eli vaikutukset, jotka aiheutuvat luonnonvarojen ja energian käytöstä ja niihin liittyvistä päästöjen ja jätteiden määrästä, kulutuskäyttäytymisen muutoksesta taikka toimintojen sijoittumisesta ja niihin liittyvistä liikkumis- ja liikenneratkaistuista.

Muutoksen kohde	On vaikutuksia	Ei ole vaikutuksia	Selvitettävä
Ihmisten elinolot, terveys ja viihtyvyys			
Maaperä, luonnon monimuotoisuus, ilmasto			
Maisema, kaupunkikuva, kulttuuriperintö			
Jokin muu, mikä			

Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset eli vaikutukset, jotka kohdistuvat viranomaisten välisiin suhteisiin, viranomaisten tehtäviin tai menettelytapoihin, luottamushenkilöiden (kh, kv, ltk) toimintaan, henkilöstöön, organisaatioon tai hallintoon

Muutoksen kohde	On vaikutuksia	Ei ole vaikutuksia	Selvitettävä
Organisaation keskinäiset toimivaltamuutokset			
Uudenlaiset palvelujen tuottamistavat (esim. tilaaja-tuottajamalli, palvelusetelin käyttö jne.)			
Organisaation tehtävien määrä, laatu tai menettelytavat			
Henkilöstön määrä, asema ja osallisuus			
Organisaation raportointi-, tiedottamis- ja selvitysvelvoitteet ja muut uudet hallinnolliset tehtävät			
Jokin muu, esim. kielelliset velvollisuudet			

Taloudelliset vaikutukset eli vaikutukset kunnan tulo- tai menotalouteen

Muutoksen kohde	On vaikutuksia	Ei ole vaikutuksia	Selvitettävä
Väestöryhmien ja kotitalouksien asema ja käyttäytyminen			
Yritysten toiminta, niiden välinen kilpailu ja kansainvälinen kilpailukyky ja markkinoiden toimivuus			
Kunnallistalouden yhteisöjen rahoitus, voimavarojen jako, työllisyys ja tuottavuus			
Palvelutuotannon muutos			
Jokin muu, mikä			

Vaikutusten ennakoarvioinnin taulukkotyökalu

Anna sarakkeille vaihtoehtoja kuvaavat nimet. Ensimmäinen vaihtoehto on aina nollavaihtoehto, tilanne, jossa mitään päätöstä tai muutosta ei tehdä.

Lisää ensimmäiseen sarakkeeseen vaikutuksia. Ne voivat olla ihmisryhmittäin eritelty, tavoitteita, kustannuksia, mallinnuksia tai laadullisia.

Muuta tarvittaessa rivien ja sarakkeiden määrää.

Täytä taulukko riveittäin: kirjoita soluun miten kyseinen vaikutus näkyy kyseisen vaihtoehdon toteuttamassa tulevaisuudessa.

Vaikutukset	Vaihtoehto 0 (ei muutosta)	Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2	Tarvittaessa lisää vaihtoehtoja
Kuntalaisiin (esim. ikä, sukupuoli, terveys)				
Ympäristöön				
Talouteen				
Organisaatioon				
Henkilöstöön				
Muu vaikutus?				

Sähköinen työväline vaikutusten ennakoarviointiin

Vaikutusten ennakoarviointi -menetelmä (EVA) on johtamisen työväline ja hyvä käytäntö. Päätösten moninäkökulmainen arviointi on myös osa kestäväää päätöksentekoa. EVAn käyttöönottoa tukemaan on mallinnettu valmisteluprosessi ja sähköinen työväline ”EVA”, jotka löytyvät osoitteesta [www.hyvinvointikertomus.fi/external link](http://www.hyvinvointikertomus.fi/external-link).

Vaikutusten ennakoarvioinnin laatimiseen on käytettävissä sähköisen työvälineen lisäksi manuaalinen työväline. Sähköisen työvälineen käyttö on suositeltavaa, mutta esittelijä/valmistelija voi käyttää työvälineen valinnassa harkintaa.

Vaikutusten ennakoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa -opas, Kuntaliiton verkkojulkaisu_2011: [1418-arviointi suositus ebook-2011 \(5\).pdf](#)

Vaikutusten ennakoarvioinnin taulukkotyökalu on tämän toimintaohjeen liitteenä.